

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Teregtzitting van 3 Mei 1850.

Voorzitter: Mr. W. B. DONKER CURTIUS VAN TIENHOVEN.

Het Regt van Collatie, zoo als het o. a. bij art. 5 van het Kon. Besluit, van 26 Maart 1814, ten behoeve van eigenaars van Heerlijkheden is erkend, is eeniglijk beperkt tot de beroeping van Predikanten. — Het bevat alsoo geenszins het zoogenaamde jus patronatus Ecclesiae, met het regt van aanstelling van Schoolmeester, Koster en Organist.

Het plaatselijk Bestuur der gemeente Eelde c^a.

Mr. W. H. SICCAMA.

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente c^a. Mr. W. H. SICCAMA.

Het *jus patronatus* of Regt van Collatie heeft tot twee regtsgedingen aanleiding gegeven, welke eerst bij de Regtbank te Assen en later bij het Hof van Drenthe zijn behandeld geworden. De eigenaar van de voormalige havezathe Oosterbroek heeft, als *unicus collator* van Eelde, twee regtsvorderingen ingesteld, de eene tegen het plaatselijk Bestuur van Eelde, waarbij hij beweerde, als zoodanig, gerechtigd te zijn tot het doen der beroeping of aanstelling van den Schoolmeester te Eelde; de andere, tegen Kerkvoogden en Kerkeraad der Herv. Gemeente te Eelde, waarbij hij beweerde, insgelijks als *unicus collator*, gerechtigd te zijn tot aanstelling van den Koster en Organist aldaar. In beide zaken heeft het Hof van Drenthe, bij twee afzonderlijke arresten, van 17 Maart 1849, met vernietiging van twee vonnissen van de Regtbank te Assen, van 10 April 1848, den verweerder, als *unicus collator*, tot de voorzegde aanstellingen gerechtigd verklaard.

Tegen beide die arresten zijn twee afzonderlijke voorzieningen in cassatie ingesteld. Tegen het eene, hetwelk de betrekking van Schoolmeester betreft, is de voorziening gedaan door het plaatselijk Bestuur, tegen het andere, hetwelk op den Koster en Organist betrekking heeft, is zij gedaan door Kerkvoogden en Kerkeraad.

In beide zaken is de voorziening ondersteund door den Advocaat-Generaal M^r. J. L. G. GREGORY. Zijn requisitoir in de eerste dezer beide zaken luidt, na de voorstelling der feiten, als volgt:

»De middelen van cassatie, die tegen het eerstgenoemde arrest zijn voorgedragen, zijn drie in getal.

»Als eerste middel is voorgesteld: schending van art. 1918, in verband met art. 1902, *Burg. Wetb.*: 1°. doordien het Hof zonder eenig bewijs heeft aangenomen, dat het Collatierregt te Eelde, op de havezathe Oosterbroek is overgegaan; en 2°. doordien al de stukken, waaruit het Hof is gekomen tot het besluit, dat die Collatie ook bevatte het regt tot benoeming van eenen Schoolmeester te Eelde, als registers en huisselijke papieren van den tegenwoordigen verweerder of van zijne voorgangers, niet als bewijzen ten zijnen voordeele mogten zijn toegelaten.

»De eerste grond vervalt door de opmerking, dat het Hof bij het beklagde arrest heeft aangenomen, dat de Heer RENGERS, als *unicus collator* van Eelde, de laatste beroeping van CORNELIS STERINGA tot Schoolmeester, ten jare 1776, heeft uitgebragt, na een ongestoord bezit, bij hem en zijne voorgangers, van 125 jaren, in volkomen overeenstemming met eenen titel, zoodat hij de bevoegdheid ten deze, ten minste als een door *verjaring* verkregen regt aan zijne opvolgers heeft nagelaten.

»En wat nu den *tweeden* grond betreft, zoo vermeen ik te moeten opmerken, dat elk stuk, hetwelk men tot bewijs wil aanvoeren, beoordeeld moet worden naar de wet, tijdens welke het gemaakt is, dat dit, mijns bedunkens, volgt uit art. 47 der Wet op den Overgang, en dat, vermits al de stukken, welke door den eischer worden bedoeld, tot stand zijn gebragt onder de werking eener vroegere wetgeving, mitsdien de bewijskracht dier stukken naar die vroegere wetgeving moet worden beoordeeld, zoodat er van geene schending van eenige wetsbepaling van het thans van kracht zijnde Burgerlijk Wetboek te dien opzichte sprake kan zijn.

»Naar het mij voorkomt heeft dan ook de Hooge Raad deze beschouwing, hoewel niet uitdrukkelijk, dan toch *re ipsa* aangenomen, bij arrest van 16 April 1849, in de zaak van het Bestuur der Domeinen tegen de Algemeene armen van Lith ¹.

¹ Men verg. ook een arrest van den Hoogen Raad, Kamer v. Strafz., van 14 Nov. 1848, te vinden bij v. D. HONERT, *Verz. v. Arrest.*, Afd. Gem. Zak., VIII, 150 vlg.

»Het eerste middel schijnt mij dus toe onaannemelijk te zijn.

»Als tweede middel van cassatie is voorgedragen: schending van art. 45 van het derde Boek van het Landregt van Drenthe, van 17 Februarij 1614, en art. 91 en 92 van het Landregt, van 22 Maart 1712, omdat het Hof heeft aangenomen, dat het Collatieregt ook door praescriptie kon worden verkregen, hetgeen, naar het oordeel des eischers, met de voornoemde artikelen in strijd zoude zijn.

»Van het Drenthsche Landregt van 1614 zal ik niet behoeven te spreken, daar het in dit opzigt genoegzaam gelijklopend is met dat van 1712. Doch wat bepaalt nu dit laatste? Dat, wanneer iemand eenig *onrepleijk* (onroerend) goed rustelijk en vredelijk bezeten heeft den tijd van *dertig* jaren, onbesproken met rechte, men den zoodanigen met geenen rechte daaruit kan winnen, want dat dit voor een eeuwig bezit gehouden wordt. Het stelt dus bij art. 91 vast, dat de eigendom van alle onroerende goederen, wanneer het bezit, in voege voormeld, heeft plaats gehad, door de praescriptie van dertig jaren kan verkregen worden. De dertigjarige praescriptie vermeende het Landregt echter niet te moeten toestaan, wanneer het kerkelijke en geestelijke goederen en diergelijke betrof; daarvoor meende het, dat eene langere, en wel eene veertigjarige noodig was. Van daar de bepaling van art. 92. En daar het nu tevens van oordeel was, dat ook voor de erfpachten, tensen en tienden de dertigjarige praescriptie te kort was, en daarvoor eene veertigjarige vereischt werd, zoo werd in dit artikel insgelijks van deze drie regten melding gemaakt. De strekking van de beide bepalingen is dus deze: door een rustig en vreedzaam bezit van *dertig* jaren kan de eigendom verkregen worden van *alle onroerende* goederen, met uitzondering van erfpachten, tensen, tienden, kerkelijke en geestelijke goederen en dergelijken; voor alle deze wordt een rustig en vreedzaam bezit van *veertig* jaren vereischt. Het beweren is dus onjuist, dat het Drentsche Landregt bepaald zoude hebben, dat geene andere regten dan erfpachten, tensen en tienden door verjaring verkregen zouden kunnen worden; integendeel, het bepaalde, dat alle andere reële regten van geenen kerkelijken, geestelijken of diergelijken aard door de verjaring van *dertig* jaren konden worden verkregen.

»Ook dit middel komt mij dus voor ongegrond te zijn.

»Als derde en laatste middel van cassatie is bijgebracht: schending van art. 24 en 25 der Staatsregeling van 1798, in

verhand met het Besluit van het Uitvoerend Bewind van den 11^{den} April 1800, art. 15 der Staatsregeling van 1801, art. 8 der Staatsregeling van 1805, benevens verkeerde toepassing van art. 17 der Wet van 3 April 1806, in verband met art. 4, lit. *h*, van het Huishoudelijk Schoolreglement van het Landschap Drenthe, van 29 Augustus 1806, en art. 5 van het Besluit van 26 Maart 1814, omdat in de onderstelling zelfs, dat de verweerder of zijne voorgangers het Regt van Collatie in die uitgestrektheid, waarin hij dit thans reclameert, vroeger wettig hebben bezeten, dan nog dat regt immers gedeeltelijk is verloren gegaan.

»Het Hof heeft bij het beklagde arrest overwogen, dat, al mogt men willen aannemen, dat het regt, om, als *unicus collator* van Eelde, eenen Schoolmeester aldaar te mogen benoemen, door de staatsregeling van 1798 was afgeschaft, dit regt dan toch, na de opgevolgde meer behoudende Staatswetten, bij de Wet op het Lager Onderwijs, van 3 April 1806, en het, ten gevolge van die Wet, bij het Bestuur van het Landschap Drenthe, den 29^{sten} Augustus 1806 gearresteerde Huishoudelijk Schoolreglement uitdrukkelijk is erkend; dat, wel is waar, gemelde Wet van 3 April 1806, en het voornoemde Huishoudelijk Schoolreglement, gedurende de inlijving in het Fransche Keizerrijk, door andere verordeningen zijn vervangen, doch dat beide op nieuw kracht van wet hebben gekregen door het Besluit van den Souvereinen Vorst, van 20 Maart 1814, zonder dat bij dat Bestuur, of later tot en met den dag, waarop de dagvaarding is uitgevaardigd, bij eenige wettelijke verordeningen, het bij voormeld Schoolreglement erkende regt van benoeming, bij de daarbij bedoelde Heeren, is ingetrokken.

»Gebrek aan eene volledige kennis van hetgeen er hier te Lande sedert 1795, ten opzichte van eigenaren van Heerlijkheden en hen, welke te voren het *jus Patronatus* uitoefenden, heeft plaats gegrepen, schijnt tot deze beschouwingen van het Hof aanleiding te hebben gegeven, waarin meer dan eene dwaling ligt opgesloten.

»Had het Hof behoorlijk acht geslagen op art. 5 van het Souverein Besluit van 26 Maart 1814, Staatsbl. n^o. 46, dan zoude het welligt reeds daardoor tot een ander besluit zijn gekomen; doch zeer zeker zoude het eene tegenovergestelde beslissing hebben gegeven, indien het kennis had genomen van den inhoud der Publicatie van Hun-Hoog-Mogende, vertegenwoordigende het Bataafsch Gemenebest, gearresteerd den 9^{den} Junij 1806.

»Ik moet ten deze op den voorgrond stellen, dat *Eelde* geene Heerlijkheid is, dat de verweerder dan ook niet als Heer van Eelde het regt tot benoeming van eenen Schoolmeester aldaar heeft kunnen vragen, en dan ook werkelijk als zoodanig niet gevraagd heeft. Had hij dit kunnen doen en werkelijk gedaan, dan zoude hem naar het oordeel van den Hoogen Raad, uitgedrukt bij zijn arrest, van 11 Junij 1847¹, krachtens art. 2 van het Souverein Besluit, van 26 Maart 1814, Staatsblad n^o. 46, het regt tot benoeming van eenen Schoolmeester moeten zijn toegekend geworden, omdat de Raad begrepen heeft, dat de betrekking van Schoolonderwijzer geacht moet worden te behooren onder de kleinere gemeentebedieningen, waarvan de vervulling voortaan aan de Heeren of eigenaren van Heerlijkheden is overgelaten.

»De verweerder heeft echter alleen zijn regt op het hem toekomende Collatieregts doen rusten. Als *unicus collator* van Eelde heeft hij beweerd, het regt tot benoeming van Schoolmeester aldaar te hebben; als *unicus collator*, uit hoofde van deze zijne betrekking, is hem dan ook dat regt van benoeming bij het beklagde arrest toegekend.

»Het regt, hetwelk dus hier alleen in aanmerking kan komen, is het Regt van Collatie of *jus patronatus*.

»Bij het beklagde arrest heeft het Hof, op het gezag van den Hoogleraar YPER² aangenomen, dat onder het Patronaat- of Collatieregts niet alleen begrepen was het verkiezen of voorstellen van Priesters en Diakenen, maar ook van Schoolmeesters of Kosteren, Voorlezers, enz.

»Ik wil niet ontkennen, dat verscheidenen, die alleen het Collatieregts hadden, hier en daar eenen Schoolmeester hebben aangesteld, doch of zoodanige benoemingen regtens hebben plaats gehad, of onder het Collatieregts ook regtens begrepen was het regt, om eenen Schoolmeester, Koster of Organist te benoemen, vind ik niet boven bedenking verheven.

»Het is waar, dat YPER de stelling van het Hof leert, doch bewijzen voor die stelling heb ik in zijn werk niet kunnen vinden.

»Raadpleegt men den inhoud der negen *concept*-artikelen omtrent het *jus patronatus*, welke door de Dordrechtsche Sy-

¹ Te vinden in de *Nederl. Regtspr.*, Dl. XXVI, bl. 373 volg., en bij VAN DEN HONERT, *Verz. van Arresten, Afd. Gem. Zaken*, Dl. VI, bl. 194 volg.

² *Geschiedenis van het Patronaatregts*, anders genoemd: *Kollatieregts*, Eerste Stuk, bl. 248.

node van de jaren 1618 en 1619 in hare 157^{ste} sessie zijn gearresteerd ¹, dan zal men bevinden, dat die artikelen uitsluitend op het beroepen van Predikanten zien, waarvan in die artikelen dan ook alleen gesproken wordt, zoodat het regt tot benoeming van eenen Schoolmeester, Koster of Organist, volgens den inhoud dier artikelen, althans destijds niet onder het Regt van Collatie was begrepen.

»Doch er is meer, en wel voor deze zaak van bijzonder gewigt. In de Kerkenorde namelijk, der Landschap Drenthe van 14 Maart 1730, wordt insgelijks van collatoren en van het Regt van Collatie gesproken, doch ook uitsluitend met betrekking tot Predikanten, en wordt bij art. 3 het Collatiereg^t genoemd, het regt van beroeping^e ter plaatse daar het predikambt vacant is.

»Doch al neemt men nu ook aan, dat vóór het jaar 1795 in ons Vaderland en in het bijzonder in Drenthe, het regt tot benoeming van eenen Schoolmeester ook onder het Collatiereg^t begrepen was, dan blijft nog altijd de hoogst gewigtige vraag over, of dat regt, met die uitgestrektheid, ten huidigen dage nog bestaat.

»Tegen het gevoelen van het Hof van Drenthe, vermeen ik die vraag ontkennend te moeten beantwoorden.

»Het *jus patronatus* of Regt van Collatie is, in 1795, met der daad afgeschaft geworden. Zoodanige afschaffing heeft destijds met meerdere regten plaats gegrepen; van daar, dat dan ook bij art. 24 der Staatsregeling van 1798 gezegd wordt, dat de daargenoemde regten voor altijd worden vernietigd, *voor zoverre die niet reeds met de daad zijn afgeschaft*.

»Al spoedig begreep men echter, dat men destijds ten opzichte van onderscheidene aangelegenheden te ver was gegaan, althans de regelen van billijkheid had overschreden. Van daar dan ook, dat, bij art. 15 der Staatsregeling van 1801 en bij art. 8 van die van 1805, het uitzigt werd geopend tot eene zoo niet geheele dan toch gedeeltelijke herstelling der verlorene regten, of tot eene schadeloosstelling voor het geleden verlies.

»In April 1806, toen de derde Schoolwet, thans nog van kracht, werd vastgesteld, hield men zich bezig met aan dat uitzigt gevolg te willen geven; van daar, dat de Wetgever artikel 17 zoodanig redigeerde, dat de benoemingen der Schoolmeesters hunnen loop konden hebben, om het even of

¹ Te vinden in het *Groot-Plakaatboek*, Deel III, pag. 417 en 418, en bij YREY, *Geschied. van het Patronaatregt*. Tweede stuk, pag. 533 en volgg.

later de bewuste regten al dan niet werden hersteld. Dat uitzigt werd werkelijk verwezenlijkt bij de Publicatie van Hun Hoog Mogende, vertegenwoordigende het Bataafsche Gemeenebest, gearresteerd den 9^{den} Junij 1806. Bij die Publicatie werd sub 3^o. lit. d, aan *de eigenaren der heerlijkheden* de bevoegdheid tot aanstelling van alle bedieningen, het school- of armbestuur concernerende, welke zij vóór 1795 als zoodanig hadden bezeten, teruggegeven, terwijl bij die zelfde Publicatie sub 6^o. werd bepaald, dat de eigenaren der heerlijkheden, of diegene, welke te voren uitoefenden het *jus patronatus Ecclesiae*, of het regt tot het beroepen van kerkelijke Leeraren, voor zooverre zij hetzelfde door eenen wettigen titel verkregen hebben, voortaan, in geval van vacature, het zelfde regt zullen uitoefenen. Bij die Publicatie van 9 Junij 1806, werden dus de *eigenaren der heerlijkheden*, in het door hen vroeger als zoodanig bezeten regt van benoeming van eenen Schoolmeester hersteld, terwijl evenzeer aan de eigenaren der heerlijkheden, die vroeger als zoodanig het *jus patronatus* hadden bezeten, als ook aan hen, die dat regt vroeger niet in hoedanigheid van eigenaren van heerlijkheden, maar het desniettemin bij wettig verkregen titel hadden bezeten, het *jus patronatus Ecclesiae* of het regt tot het beroepen van kerkelijke Leeraren werd teruggegeven. Ruim twee maanden na deze Publicatie, namelijk op den 29^{den} Augustus 1806, werd het Huishoudelijk Schoolreglement voor het landschap Drenthe gearresteerd. Wanneer nu dat Reglement bij art. 4, litt. h, spreekt van plaatsen, waar van ouds de beroeping en aanstelling aan het Landschapsbestuur of *de eigenaren van heerlijkheden* heeft gestaan, dan doelt dit noodwendig op de bepaling van n^o. 3, litt. d, der Publicatie van 9 Junij 1806; en dit is zoo waar, dat in het Huishoudelijk Schoolreglement voor het Departement Holland, hetwelk weinige dagen na dat van Drenthe op den 9^{den} September 1806 werd gearresteerd, in art. 5, lit. a, waar insgelijks over de gemeentebesturen en de eigenaren van heerlijkheden gesproken wordt, uitdrukkelijk naar de Publicatie van Hun Hoog Mogenden van den 3^{den} (9^{den}) Junij bevorens verwezen wordt.

»Al neemt men dus ook aan, dat vóór het jaar 1795 onder het Regt van Collatie ook begrepen was het regt tot benoeming van eenen Schoolmeester, dan staat het vast, met het oog op N^o. 6 der Publicatie van 9 Junij 1806, dat in dat jaar het Collatieregts alleen is hersteld, zooals het daar in die Publicatie wordt omschreven, namelijk het regt tot het beroepen van

kerkelijke Leeraren, en dat art. 4, litt. *h*, van het Huishoudelijk Schoolreglement van Drenthe, hetwelk alleen doelde op het bepaalde bij n^o. 3, lit. *d*, van die Publicatie, op het Collatiereg^t geene de minste betrekking heeft.

»Het Collatiereg^t met inbegrip van het reg^t om eenen Schoolmeester te mogen benoemen, indien dit daaronder al ooit is begrepen geweest, is dus bij meergenoemde Publicatie niet hersteld.

»Die Publicatie heeft stand gehouden tot aan onze inlijving in het Fransche Keizerrijk, als wanneer zij, ten gevolge van de constitutiën van Frankrijk, buiten werking geraakte, en bij gevolg ook art. 4, litt. *h*, van het Huishoudelijk Reglement van Drenthe, voor zooverre daarbij aan de eigenaren van heerlijkheden het reg^t van benoeming van eenen Schoolmeester was toegekend. Dat nu dat reg^t van benoeming bij het Souverein Besluit van 20 Maart 1814, Stbl. n^o. 39, aan de eigenaren der heerlijkheden niet is teruggegeven, heb ik in het breede ontwikkeld bij mijne conclusie in de zaak, waarop het door mij, in den aanvang dezes, aangehaalde arrest van den 11^{den} Junij 1847 betrekking heeft. Hetgeen ik dienaangaande heb bijgebracht, is door dezen Raad niet weersproken geworden, want, bij dat arrest, heeft hij de bevoegdheid der eigenaren van heerlijkheden, om alsnog eenen Schoolmeester te mogen aanstellen, niet gegrond op het Souverein Besluit van 20 Maart 1814, Staatsbl. n^o. 39, maar op art. 2 van dat van 26 Maart van dat jaar, Stbl. n^o. 46. Doch al ware, bij het Souverein Besluit van 20 Maart 1814, de bevoegdheid tot het aanstellen van eenen Schoolmeester aan de eigenaren van heerlijkheden teruggegeven, het zoude ten deze niet het minste afdoen, omdat, bij het Huishoudelijk Schoolreglement van Drenthe, waarvan bij voornoemd Souverein Besluit de voortdoring en handhaving werd verzekerd, niet van collatoren maar van eigenaren van heerlijkheden gesproken werd, en hier alleen van collatiereg^t de rede is. Dit reg^t, even als dat der voormalige eigenaren van heerlijkheden tot het vervullen der kleine gemeentebedieningen, werd eerst hersteld bij het Souverein Besluit van 26 Maart 1814. Doch welk Collatiereg^t is bij dit Besluit hersteld? Het Collatiereg^t, zooals het door den verweerder en het Hof van Drenthe wordt verstaan, als het reg^t tot beroeping niet alleen van Leeraren, maar ook tot aanstelling van Schoolmeesters, Kosteren en Organisten; dan wel het reg^t tot beroeping alleen van eerstgenoemde personen, zooals dit was hersteld bij de Publicatie van 1806 en tot aan onze inlijving in het Fransche Keizerrijk

heeft stand gehouden? Art. 5 van het meergenoemde Besluit is hieromtrent zoo duidelijk mogelijk. Het spreekt toch van het Regt van Collatie *of beroeping van Predikanten*. Dat Collatieregts, hetwelk zich daarbij bepaalt, is dus thans nog in wezen, elk ander van meerdere uitgestrektheid, zoo dit ooit vroeger regtens heeft bestaan, heeft hier te lande na 1795 nimmer het aanwezen gehad.

Ik geloof, dat ik te dezen aanzien in geene meerdere ontwikkeling behoef te treden, vooral ook, omdat ik in de zaak van de Ambachtsvrouw van Uitwijk, deze aangelegenheid opzettelijk heb behandeld en de Hooge Raad zich met mijne beschouwingen heeft vereenigd. Bij arrest toch van den 20^{sten} April 1849 ¹, heeft de Raad overwogen: »Dat het Collatieregts, in of »na 1795 met der daad afgeschafft en vernietigd, bij Besluit van »den Souvereinen Vorst van den 26^{sten} Maart 1814, genomen »vóór het in werking komen der Grondwet van dat jaar, in »sooverre is hersteld, dat *daar, waar* door de *Predikanten* geene »subsidie uit 's Lands kas werd genoten, aan de geregtigden, »die hetzelfde vóór en tot 1795 hadden bezeten, dat regt weder »volledig en onbepaald werd toegestaan, terwijl op die plaat- »sen, waar de Predikant uit 's Lands kas werd gesubsidiëerd, »aan de voormalige geregtigden alleen het regt werd toege- »kend, om uit een door de Gemeente- of Kerkeraden gefor- »meerd dubheltal de electie te doen.»

»Ik besluit derhalve uit dit een en ander, dat het Hof van Drenthe bij het beklagde arrest werkelijk verkeerd heeft toegepast art. 17 der Wet van 3 April 1806, *in verband met* art. 4, lit. *h*, van het Huishoudelijk Schoolreglement van het landschap Drenthe van 29 Augustus 1806, en art. 5 van het Besluit van 26 Maart 1814, en dat mitsdien het derde of laatste middel van cassatie allezins als gegrond is te beschouwen.

»Ik concludeer alzoo, dat, bij arrest van den Hoogen Raad, zal worden vernietigd het arrest van het Provinciaal Gerechtshof van Drenthe van den 17^{den} Maart 1849, en dat doende, hetgeen dat Hof had behooren te doen, zal worden gelast, dat het vonnis, door de Arrondissements-Regtbank te Assen, op den tienden April 1848, gewezen, geheel en volkomen gevolg zal hebben, met veroordeeling van den verweerder in alle de kosten en met bevel tot teruggave der geconsigneerde boete van cassatie.»

¹ Te vinden bij VAN DEN HONERT, *Verz. van Arresten*, afd. Gem. Zaken, Deel VIII, pag. 416 en volg.

De Hooge Raad besliste, overeenkomstig deze conclusie, als volgt:

»De Hooge Raad, enz.;

»Overwegende, dat ten deze voorgesteld zijn drie middelen van cassatie, en wel in de laatste plaats, onder anderen verkeerde toepassing van art. 17 der Wet van 3 April 1806, in verband met art. 4 litt^a. H van het huishoudelijk Schoolreglement van het Landschap Drenthe, van 29 Augustus 1806, en art. 5 van het Besluit van den Souvereinen Vorst van 26 Maart 1814;

»Overwegende, dat, indien dit laatste middel opgaat, het beklagde arrest van het Hof van Drenthe alleen deswege behoort te worden verpietigd, en het daarbij vernietigd vonnis der Regtbank te Assen behoort effect te sorteren, zonder dat het noodig zij in een onderzoek der verdere middelen van cassatie te treden;

»Overwegende nu te dien aanzien, dat hier geen ander regt door den verweerder is gereclameerd, dan dat van *patronatus Ecclesiae* of van *Unicus Collator* van Eelde, uit krachte waarvan hij niet alleen vermeent regt te hebben op Predikants-beroeping, maar ook tot aanstelling eens Schoolmeesters aldaar, en zulks niet uit krachte van den eigendom der heerlijke regten of der heerlijkheid van Eelde, hetwelk geene heerlijkheid is, maar uit krachte van het Regt van Collatie, van onds door zijne voorgangers, eigenaars van zekere havesathe, uitgeoefend;

»Overwegende, dat intusschen onbetwistbaar vast staat, dat dergelijk Regt van Collatie in en na den jare 1795 afgeschaft zijnde, ook zoo als door den Regter *a quo* mede is aangenomen, met en na de inlijving in Frankrijk is afgeschaft en buiten werking gebleven, zoodat het niet anders kan herleven dan door wettelijk herstel, en dat, voor zoo verre daartoe vroeger mogt behoord hebben, het regt niet alleen van beroep of medewerking tot het beroep van eenen kerkelijken Leeraar of Predikant, maar ook van Schoolmeesters, ook te dien aanzien zoude moeten blijken van zoodanig wettelijk herstel;

»Overwegende, dat bij het arrest *a quo* ten onregte is aangenomen, dat dit herstel ook ten aanzien van Schoolmeesters zou zijn daargesteld bij de wetten en verordeningen, welker schending of verkeerde toepassing is beweerd, en waarvan alleen de Besluiten van 1814 zijn posterieur aan de inlijving in het Fransche Keizerrijk, daar die ingeroepene Besluiten, zelfs ten aanzien van eigenlijke heerlijkheden, het regt van collatie uitdrukkelijk hebben beperkt tot de beroeping van Predikanten, en dus nog veel minder hebben weder ingevoerd het *jus patronatus Ecclesiae*, hetgeen van kerkelijken aard is, ook in toepassing tot burgerlijke beroepen, als die van Schoolmeesters, en dat die wederinvoering alzoo strengelijk niet anders kan worden toegepast, dan op het beroep van kerkelijke Leeraren of Predikanten, zonder dat het den Regter vrijstaat daaraan verdere extensie te geven, zoodat de ingeroepene wetten, en in het bijzonder art. 5 van het Besluit van 26 Maart 1814, ten eenenmale verkeerd zijn toegepast;

»Vernietigt het arrest van het Provinciaal Gerechtshof van Drenthe, van den 17^{den} Maart 1849, en doende, hetgeen dat Hof had behooren te doen, gelast, dat het vonnis der Arrondissements-Regtbank te Assen, van 10 April 1848, geheel en volkomen gevolg zal hebben, en veroordeelt den verweerder in al de kosten, met bevel tot restitutie der boete van cassatie."

In de tweede zaak had de Advocaat-Generaal eene gelijksoortige conclusie te nemen. Wij ligten daaruit alleen datgene, wat betrekking had tot hetgeen de eischers omtrent de bepalingen van de Kerkvergaderingen van Trente, XII^{de} Canon der XIV^{de} Sessie en IX^{de} Canon der XXV^{ste} Sessie, van de artikelen der 157^{ste} Sessie van de Synode te Dordrecht, en van art. 1987 van het *Burg. Weth.*, welke zij als geschonden of verkeerd toegepast voorstelden, hadden in het midden gebragt.

De Spreker zeide daaromtrent:

»Alvorens tot een onderzoek naar den inhoud der beide genoemde canones van het Concilie van Trente te kunnen overgaan, zal het vooraf vast moeten staan, dat de besluiten dier Hooge Kerkvergadering hier te lande kracht van wet hebben gehad; want is dit niet het geval geweest, dan kan er geene schending of verkeerde toepassing eener *wet* beweerd worden.

»Raadpleegt men nu onze vaderlandsche geschiedschrijvers HOOFT¹ en WAGENAAR², dan zal men bevinden, dat er in het jaar 1565 wel is waar door Koning PHILIPS van Spanje bevel gegeven werd, om de Besluiten der Kerkvergadering van Trente in de Nederlanden alom te doen opnemen, en dat de Landvoogdes in Julij van dat jaar brieven uitvaardigde, waarbij het afkondigen van de Besluiten dier Kerkvergadering aan alle kerkelijke geboden werd, doch te gelijkertijd zal men bij die schrijvers geboekstaafd vinden, dat de afkondiging alleen in het Aartsbisdom van Kamerijk, en nog wel niet zonder vele tegenkanting der Geestelijken plaats greep, terwijl zij, om met WAGENAAR te spreken, in het Aartsbisdom van Mechelen steken bleef, en het daarmede in het Aartsbisdom van Utrecht insgelijks haperde. Wel is waar zijn later, in het jaar 1570³, de Decreten van het Concilie van Trente door den Hertog ALVA in het Aartsbisdom van Mechelen in het werk gesteld, doch in dat van Utrecht, waaronder Drenthe behoorde, zijn zij nimmer afgekondigd en ingevoerd geworden. En dat nu ook later, tijdens het bestaan der Republiek, de Besluiten dier Kerkvergadering als wetten van den Staat hier te Lande niet zijn afgekondigd en ingevoerd geworden, zal wel geen betoog behoeven, daar de Hervormde Kerk de heerschende Kerk was, en alle andere gezindheden bij oogluiking werden gedoogd.

¹ *Nederl. Historie*, Deel I, bl. 56.

² *Vaderl. Historie*, Deel VI, bl. 113 en 114.

³ VAN MEYEREN, *Nederl. Historie*, fol. 64 c.

»Hebben nu de besluiten der Trentsche Kerkvergadering in ons tegenwoordig vaderland nimmer als openbare wetten bestaan, dan komt een onderzoek naar den inhoud der beide aangehaalde canones niet te pas, ofschoon het mij niet moeilijk zoude geweest zijn uit de besluiten der Trentsche Kerkvergadering aan te toonen, dat het *jus patronatus* allezins door verjaring konde worden verkregen.

»Van eene schending of verkeerde toepassing van de artikelen der 157^{ste} sessie van de Synode van Dordrecht kan evenmin eenige sprake zijn. Indien men het *Groot Placaatboek* inziet ¹, dan zal men bevinden, dat, ten opzigte der 156^{ste} sessie, het navolgende vermeld wordt: »Is gehandeld van het *jus patronatus*, »gelijk men dat noemt, of niet hetzelfde eenigzins, of t' eenemaal of uit de Nederlandsche kerken soude kunnen geweerd, »of ten minste zoo bepaald worden, dat de Kerk daardoor geene »schade en kwame te lijden. De Heeren Commissarissen hebben te kennen gegeven, dat het geenszins zoude kunnen wezen, dit regt geheel weg te nemen; want dat de Heeren Staten nimmermeer zouden gedogen, dat diegene die in wettelijke possessie van dit regt zijn, henlieden dat zelve door eenige kerkelijke constitutie zoude worden benomen; en derhalve dat de Synodus liever zoude willen middelen bedenken om de misbruiken, zoo daar eenige zijn, te verbeteren, »als om 't selve geheel te vernietigen.»

»En wat heeft er toen plaats gegrepen in de 157^{ste} sessie? »Is beraadslaagd,» gelijk in het *Groot Placaatboek* voorkomt, »over de billijke bepalingen, waardoor 't gebruik van 't *jus patronatus* alzoo mogt worden omtuind, dat hetzelfde de Patronen vrijgelaten zijnde, 't gebruik van dien de kerken minder »mogt praejudicieeren, en de misbruiken, zooveel mogelijk verhoed. Tot welken einde geordineerd is, aan de Hoog-Mogende Heeren Staten-Generaal over te leveren, deze volgende artikelen en te versoeken, dat zij dezelve aan de respective Provincien gelieven te recommanderen.»

»Die artikelen zijn die, waarvan ik in de vorige zaak met een enkel woord heb gesproken, en die ik toen concept-artikelen genoemd heb. Het zijn voorstellen, anders niet. Van daar dan ook, dat de Synode aan de Staten-Generaal verzocht ze aan de respective Provinciën te willen aanbevelen.

»Hadden nu de eischers de schending of verkeerde toepassing

¹ Deel III, bl. 417.

dier artikelen met eenig gevolg willen beweren, dan hadden zij moeten aangetoond hebben, dat door het Bestuur van Drenthe, aan die recommandatie in der tijd is gevolg gegeven, dat die artikelen aldaar zijn aangenomen en ingevoerd geworden; dan had men de Publicatie van het Bestuur dier provincie, waarbij die artikelen als wet werden verklaard, bij de memorie moeten hebben aangeduid; door te doen, gelijk in deze gedaan is, hebben de eischers wel de schending of verkeerde toepassing van een besluit eener kerkelijke vergadering maar geenszins van eene wet voorgedragen.

»De beweerde schending van art. 1987, *Burg. Wetb.*, is evenzeer ongegrond. Het betoog hiervan acht ik niet noodig, nadat de Hooge Raad nog niet lang geleden, bij arrest namelijk van den 20^{sten} October 1848¹, heeft uitgemaakt, dat het middel van verjaring *niet* geacht kan worden, in strijd met art. 1987, *Burg. Wetb.*, ambtshalve te zijn toegepast, indien uit de feitelijke beslissing voortvloeit, dat de eischer onder anderen zijne vordering heeft getracht te regtvaardigen door een beroep op een langdurig bezit, waardoor de verjaring geboren wordt.»

Het arrest is woordelijk gelijkloidend met dat, wat wij zoo straks hebben medegedeeld, met dit onderscheid alleen, dat het in den aanhef vermelde middel van cassatie hier eeniglijk bestaat in de schending van art. 5 van het Souverein Besluit van den 26^{sten} Maart 1814, in verband met het Besluit van 28 Sept. 1814 — de Schoolwet komt hier in geene aanmerking — en dat de vermelding der *aanstelling van eenen Koster of Organist*, in het arrest, *die eens Schoolmeesters* vervangt.

PROVINCIAAL GEREGTSHOF VAN UTRECHT.

Teregtzitting van 19 Maart 1850.

Voorzitter: M^r. F. A. BARON VAN LIJNDEN TOT SANDENBURG.

ARRONDISSEMENTS-REGTBANK TE UTRECHT.

Teregtzittingen van 10 en 17 Januarij 1850.

Voorzitter: M^r. H. M. HOFFMANN.

Verbindbaarheid van het Reglement op de Veenderijen voor de Provincie Utrecht, dd. 12 Februarij 1848.

¹ Zie VAN DEN HONERT, *Verz. van Arresten*, afd. Gem. Zaken, Deel VIII, blz. 92 en volgg.